

Suurvaltasuhteet 1970-luvun alussa

Yhdysvalloissa pidettiin vielä 1960-luvun puolivälissä Neuvostoliittoa ja Kiinaa yhtenäiseen itäblokkiin kuuluvina vastustajina. Ne tukivat Vietnamin sodassa Pohjois-Vietnamin hallitusta ja Etelä-Vietnamissa toimivia kommunistikapinallisia. Näistä kahdesta kommunistisesta suurvallasta Neuvostoliitto oli tutumpi, kahden maailmansodan liittolaismaa, joka kuitenkin oli asettunut länttä vastaan kylmässä sodassa. Silti Neuvostoliitto edusti eurooppalaista perinnettä, vaikka nyt olikin totalitaarisen hallinnon alainen.

Kiina oli viimeksi sotinut Yhdysvaltoja vastaan Korean sodassa lähettämällä sinne "vapaaehtoisia" joukkoja, ja sama menettely toistui paikallisille annetun avun muodossa Indokiinan sodassa ja sitä seuranneessa Vietnamin sodassa. Kiina oli myös sotatilassa Yhdysvaltojen tukemaa Taiwania vastaan, mutta keskinäistä yhteenottoa Yhdysvallat ja Kiina välttivät. Tosin kiinalaiset ampuivat alas eräitä amerikkalaisia tiedustelulentokoneita, mutta niistä ei julkisuudessa puhuttu juuri mitään.

Uutiset Kiinan kulttuurivallankumouksesta, jonka Mao Tse Tung käynnisti vuonna 1966, olivat amerikkalaisyleisölle pelottavia. Se näytti yhtä tuhoisalta kuin hieman aikaisemmin käynnistetty ja epäonnistunut kampanja "suuri harppaus", jonka yhteydessä miljoonat kuolivat nälkään ja muuhun puutteeseen. Punakaartit riehuivat nyt Kiinan kaupungeissa ja maaseudulla aivan kuin vastaavat kaartit Venäjällä bolshevikkien vallankumouksen alettua. Näytti siltä, että tuo suuri Kaukoidän maa oli jälleen vaipunut anarkiaan. Kesti pari vuotta, ennen kuin järjestys vähitellen palautui.

Richard Nixon joutui heti presidenttikautensa alussa vuonna 1969 keskittämään kaiken tarmonsa toimiin, joilla amerikkalaisjoukkoja saataisiin vedetyksi pois Vietnamista. Hän oli hyvin tietoinen Kiinan ja Neuvostoliiton välille kehittyneestä "suuresta skismasta", joka johti talvella 1969 vakaviin rajakahakoihin Ussuri-joella. Neuvostoliitto vahvensi tuntuvasti asevoimiaan Kiinan vastaisella rajalla, ja kiinalaiset varustautuivat kestäämään Neuvostoliiton yllätyshyökkäyksen.

Washingtonin näkökulmasta näytti mahdolliselta käyttää hyväksi kommunistileirin sisäisiä erimielisyyksiä. Nixon teki Neuvostoliitolle tarjouksen ydinaseiden rajoittamisesta, mikä johtikin SALT-neuvottelujen varovaiseen käynnistämiseen Helsingissä syksyllä 1969. Toisaalta hän alkoi heti seuraavana vuonna pelata "Kiinan kortilla" aloittaen tunnustelut suhteiden parantamisen mahdollisuuksista. Saatuaan Pekingistä vastaukseksi eräitä myönteisiä signaaleja Nixon lähetti kesällä 1971 turvallisuuspoliittisen neuvonantajansa Henry Kissingerin salaiselle tunnustelumatkalle Kiinaan. Kissinger tapasi Kiinan johtajat ja keskusteli Vietnamin ja Taiwanin kysymyksistä. Tärkein Kissingerin tuomisista oli kuitenkin presidentille annettu kutsu saapua valtiovierailulle seuraavana vuonna.

Nixon vieraili helmikuussa 1972 kommunistisessa Kiinassa ensimmäisenä Yhdysvaltojen presidenttinä. Se herätti tavattomasti huomiota, sillä valmistelut oli salattu taitavasti.

Poliittisen realismin mestarilta Kissingeriltä voitiin kyllä odottaa tällaista käännettä mutta ei Nixonilta, joka oli kuulunut vielä äskettäin voimakkaaseen Kiinan vastaiseen ryhmittymään. Vierailun jälkeenkin monien amerikkalaisten vastarinta jatkui hallituksen Kiinan-politiikkaa kohtaan ja vaikeutti prosessin jatkoa.

Presidentti Nixonin ja puhemies Maon tapaamisen yhteydessä Pekingissä allekirjoitettiin yhteistyösopimus. Yhdysvallat lupasi kunnioittaa Kiinan kansantasavallan vaatimusta "yhden Kiinan politiikasta", mikä merkitsi Taiwanin syrjäyttämistä YK:n jäsenyydestä.

Myös Pohjois-Vietnam katsoi tulleensa petetyksi, sillä Neuvostoliiton mahdollisuudet sen tukemiseen yksin olivat verraten vähäiset. Yhdysvallat kiihdyttikin vuoden 1972 kuluessa hyökkäyksiä Pohjois-Vietnamia vastaan huipentaen sota-aiheet joulukuussa Hanoiin pommittamiseen, mikä tapahtui ensimmäisen kerran koko sodan aikana.

Yhdysvaltojen seuraava siirto suurvaltapelissä oli presidentti Nixonin vierailu Moskovassa jo parin kuukauden päästä, toukokuussa 1972. Siinä yhteydessä solmittiin SALT-sopimus strategisten ohjusten ja torjuntajärjestelmien lukumäärien rajoittamisesta. Lisäksi maiden välillä sovittiin talousyhteyksien laajentamisesta, jolloin Neuvostoliitto osti Yhdysvalloista muun muassa viljaa. Neuvostoliitto oli tyytyväinen SALT-sopimukseen, koska se tunnusti Neuvostoliiton tasavertaisuuden Yhdysvaltojen kanssa ydinaseistuksen alalla, mikä merkitsi myös epäsuoraa "supervallan" aseman tunnustamista.

Yhdysvaltojen asema johtavana maailmanvaltana ei ollut uhattuna, vaan pikemminkin vahvistui 1970-luvun alussa huolimatta Vietnamin sodassa hämmöttävästä tappiosta. Suurvaltojen kesken alkanut liennytyksipolitiikka (engl. ja ransk. *détente*) tarjosi amerikkalaisille mahdollisuuden vetäytyä Vietnamin sodasta ilman suuria riskejä ja arvovallan menetystä. Siihen asetelmaan sopi myös liennytyksen ulottaminen Eurooppaan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin merkeissä.

Lähteinä mm: Jeremy Isaacs - Taylor Downing, *Cold War* (1998), s. 258 - 289; Walter LaFeber, *America, Russia, and the Cold War, 1945 - 2000* (2002), s. 283 - 285; Martin McCauley, *Russia, America and the Cold War* (2004), s. 60 - 64. Henry Kissinger, *Diplomacy*, 2. 703-757.